

Шевченко О.А.

Значення гри для розвитку дитини

Гра - одне з чудових явищ життя, діяльність, ніби даремна і в той же час така необхідна. Як життєве явище, гра виявилася дуже серйозною і складною проблемою для наукової думки.

Різні дослідники і мислителі висувують одну, за одною теорію гри - К. Гросс, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, К. Бюлер, З. Фрейд і інші. Кожна з них неначе відбиває одне з проявів багатогранного явища гри, і жодна, не охоплює справжньої її суті.

Що ж таке гра - доступна дитині і незбагненна для ученого?

Передусім гра, оскільки йдеться про ігри людини і дитини, - це осмислена діяльність, тобто сукупність осмислених дій, об'єднаних єдністю мотиву, гра є вираженням певного відношення особистості до навколишньої дійсності. [1]

Дослідження показують, що у дитини гра служить формою реалізації її активності, формою життєдіяльності. Але ігрові дії дитини із самого початку розвиваються на базі людських способів використання речей і людських форм практичної поведінки, що засвоюються в спілкуванні з дорослими і під керівництвом дорослих.

У ранньому, дошкільному віці дитини гра є тим видом діяльності, в якій формується її особистість. Гра - перша діяльність, якій належить значна роль в розвитку особистості, у формуванні її властивостей і збагаченні її внутрішнього змісту.

Увійшовши до гри і раз по раз здійснюючись в ній, відповідні дії закріплюються; граючи, дитина все краще опановує їх: гра стає для неї своєю школою життя. Дитина, граючи, набуває життєвого досвіду, у неї, закономірно, з'являється потреба розігрувати дії, які є для неї новопридбаними, але ще не стали звичними. В результаті дитина в процесі гри розвивається і отримує підготовку до подальшої діяльності. Вона грає тому, що розвивається, і розвивається тому, що грає. Гра - практика розвитку.

У грі проявляються і задовольняються перші людські потреби і інтереси дитини; проявляючись, вони в ній в той же час і формуються. У грі формуються усі сторони психіки дитини.

У грі у дитини формується уява, яка містить в собі і відхід від дійсності, і проникнення в дійсність, прокладається шлях від почуття до організованої дії і від дії до почуття; словом, в грі, як у фокусі, збираються, в ній проявляються і через неї формуються усі сторони психічного життя особистості; у ролях, які дитина, граючи, на себе переймає, розширюється, збагачується, поглиблюється сама особистість дитини. У грі формуються властивості, необхідні для навчання в школі.

Завдяки грі покращується розвиток дошкільнят у фізичній, когнітивній, психосоціальной області. Гра - властивий тільки дітям спосіб пізнання світу і вдосконалення своїх умінь.

Гра задовольняє багато потреб дитини: виплеснути енергію, що накопичилася, розважитися, наситити свою цікавість, досліджувати навколишній світ і по експериментувати у безпечній ситуації. Її називають "роботою дітей" у зв'язку з тим значенням, яке вона має в розвитку маленької дитини. Вона сприяє поліпшенню сенсорних здібностей і фізичних навичок, створюючи усі можливості для того, щоб дитина могла відточити і розширити щойно придбані нею інтелектуальні уміння. Гра відрізняється від будь-якого іншого виду діяльності. В силу своєї природи вона, як правило, не переслідує будь-яких цілей. Кетрін Гарви дала наступну характеристику грі. Це вид поведінки, в яку включаються тільки заради задоволення; гра не переслідує якої-небудь іншої мети, ніж та, яка закладена в ній самій. Вона починається за ініціативою самих граючих; вимагає, щоб гравці були активно залучені до неї; пов'язана з іншими сторонами життя, сприяючи соціальному зростанню і розвитку творчих здібностей. Іншими словами, гра дійсно є роботою, спрямованою на розвиток.[6]

У міру того як діти ростуть, їхні ігри змінюються. Маленькі дошкільнята грають з іншими дітьми, обговорюють те, що відбувається навкруги, обмінюються іграшками. Але під час таких інтеракцій вони не ставлять перед собою якихось цілей і не встановлюють своїх правил. Діти старші можуть грати разом і допомагати один одному в діяльності, переслідуючи певну мету. Дошкільнятам подобається будувати і створювати щось з різних матеріалів, а також розігрувати ролі, користуючись будь-якими бутафорськими предметами. [7]

Усі види ігор мають свої особливості і призначення, але між ними немає явно позначених меж, в кожній ситуації вони можуть накладатися одна на одну.

Сенсорні ігри. Мета гри цього виду: набуття сенсорного досвіду заради нього самого. Діти можуть без кінця плескатися водою, жувати травичку, гриміти посудом і відривати у квітів пелюстки тільки заради того, щоб насолодитися новими звуками, запахами, смаковими і тактильними відчуттями. Завдяки сенсорній грі діти дізнаються про свої фізичні і чуттєві можливості, а також про властивості речей, які їх оточують.

Моторні ігри. Біг, стрибки, обертання - ось деякі з незліченних різновидів ігор, пов'язаних з рухом, задоволення від яких діти отримують в самому процесі. Малюки за участю дорослих можуть довго здійснювати одні і ті ж рухи, які не лише дають їм емоційний заряд, але і є хорошою, позбавленою неприємних відчуттів вправою на розвиток координації рухів. Моторні ігри часто ініціюються дорослими і являються для немовлят однією з перших можливостей спілкування з оточенням. Як правило, дитина починає грати в подібні ігри з іншими дітьми не раніше, ніж їй виповниться 3 роки[6].

Гра-метушня. Батьки і вихователі часто намагаються відучити дітей від ігор, які перетворюються на колотнечі і які малюкам так подобаються. Батьки зазвичай намагаються зменшити дитячу агресивність, не допустити бійки між дітьми. Але гра-метушня - це бійка навмисно, а не справжня боротьба. Так,

дослідження свідчать, що подібна гра приносить дитині немало користі. Вона не лише дає дітям можливість по вправлятися і виплеснути енергію, але і учить стримувати свої почуття, контролювати імпульсивні бажання, допомагає позбавитися від негативних звичок, які не заохочуються групою. Більше того, діти вчаться бачити різницю між теперішнім і зображуваним. [8]

Гра мовою. Діти люблять грати із словами. Вони експериментують з ритмічним ладом і мелодикою мови; об'єднують слова одне з одним, надаючи їм нове значення. Дітей цікавить сама мова; вони грають з її звуками, формами і смисловими відтінками.

Гра із словами, крім того, дає дітям можливість по вправлятися в граматиці, якою вони у цей момент оволодівають. До 3-4 років діти вже користуються деякими з основних правил лінгвістики, починають розбиратися в смислових відтінках мови. Іноді діти використовують мову для того, щоб контролювати свої переживання. Старші діти з допомоги мови, намагаються структурувати свою гру. Вони придумують правила, часто дуже хитромудрі, яким необхідно слідувати; дотримуючись цих правил, вони контролюють свої дії. [9]

Рольові ігри і моделювання. Один з основних видів ігор полягає в програванні різних ролей і ситуацій: діти грають в дочки-матері, копіюють батька, що йде на роботу, зображують няню, вихователя, лікаря, шофера. Така гра, що називається **сюжетно-рольовою**, включає не лише імітацію поведінки кого-небудь, але також елемент фантазії і нові способи взаємодії. З її допомогою діти знайомляться з соціальними стосунками, нормами, традиціями і іншими аспектами культури. Крім того, така гра сприяє розвитку грамотності дитини. [2]

Старші дошкільнята в рольових іграх перевіряють свої соціальні знання. Наслідуючи когось, прикидаючись і виконуючи ролі, вони розвивають здатність до символічної репрезентації. Рольова гра також дозволяє дитині уявити себе на місці інших людей, надіти на себе різні маски і розширити спектр своїх думок і почуттів. Така гра сприяє кращому розумінню як інших людей, так і самого себе. [2]

Програвання ролей дає дітям можливість по експериментувати з різними моделями поведінки і побачити, до яких це може привести наслідків. Яка б не була розіграна ситуація, подібні ігри дозволяють дітям виразити почуття, що пригнічують їх (такі, як гнів і страхи), допомагають їм впоратися з конфліктами (наприклад, з батьками або братами і сестрами), а також сприяють розв'язанню цих переживань і складних ситуацій зрозумілими їм способами.

Ігри з правилами і ігри-змагання. У міру того як діти стають старшими, їхні ігри починають проходити за певними правилами і переслідувати якусь мету. Малюки обумовлюють черговість дій її учасників, вирішують, що можна робити, а що не можна, їм подобається влаштовувати такі ігри, в яких є переможці і програвші. Подібні ігри вимагають володіння певними когнітивними навичками: треба знати правила, враховувати наслідки

тих або інших дій, уміти вигравати і програвати, що одночасно і сприяє розвитку цих навичок. [2]

Коли дошкільнята грають з різними предметами і матеріалами, наприклад з каменями, піском, водою, вони дізнаються про їх властивості і ті закони, яким ці об'єкти підкоряються. Так, граючи в пісочниці, дитина може побачити, що кожна іграшка залишає в піску свій особливий відбиток. Граючи з м'ячем, дитина може помітити, що чим сильніше вона кине його на підлогу, тим вище той відскочить. Граючи в яку-небудь конструктивну гру, діти отримують інформацію, яку вони можуть використати для розширення своїх знань. У свою чергу, ці знання дозволяють їм досягти ще більш високого рівня розуміння та уміння. Поступово діти навчаються порівнювати і класифікувати об'єкти, починають краще розбиратися в різних поняттях, таких як розмір, форма, матеріал. Крім того, завдяки активній грі дитина набуває різноманітні уміння, які дозволяють їй почувати себе впевненою у фізичних і емоційних відносинах. [10]

Таким чином, гра тренує дитину в оволодінні значеннями речей та явищ, закріпленими мовною практикою, і в оперуванні цими значеннями. Гра розвиває усвідомлення виконуваних дій саме як операцій, вчить виконанню таких операцій на основі саморегулювання (правила), нарешті, розширює самосвідомість від сприйняття себе як суб'єкта предметних дій до сприйняття себе як носія соціальної ролі - суб'єкта людських відносин.

Список використаних джерел

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - СПб.: Питер, 2002.- 720 с.
2. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития.- 9-е изд.-СПб.:Питер, 2004.- 940 с.
3. Piaget, J. (1970). Piaget's theory. In P. H. Mussen (Ed.)/ Carmichael's manual of child psychology (3rd ed. Vol. 1). New York: Wiley.
4. Виготський Л.С. Гра і її роль у психологічному розвитку дитини// Питання психології: - 1966. - № 6.
5. Ельконін Д.Б. Психологія гри. - М.: Педагогіка, 1978. – 450 с.
6. Garvey, C (1990). Play. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Isenberg, J., & Quisenberry, N. L. (1988). Play: A necessity for all children. Childhood Education, 64 с., 138-146 с.
8. Pellegrini, A. D. (1987). Rough-and-tumble play: Developmental and educational significance. Educational Psychologist, 22, 23-43 с.
9. Schwartz, J. I. (1981). Children's experiments with language. Young Children, 36 с., 16-26 с.
10. Kamii, C., & Devries, R. (1980) 264с., Athey, I. J. (1984) 380 с.